

серед табірників контрреволюц. угруповання під керівництвом архімандрита Маврикія (Полетаєва), участі у богослужіннях і поширенні серед ув'язнених антирад. та реліг. настроїв. Винним себе не визнав. За вироком Трійки при НКВС у Карагандинській обл. від 28.09.1937 засуджений до вищої міри покарання.

Розстріляний на 50-му році життя. Місце поховання невідоме.

Реабілітований ухвалами Рязанської обласної прокуратури (1989) та прокурора м. Караганди (1997).

Канонізований Ювілейним Архієрейським собором РПЦ у серпні 2000 як мученик. Дні пам'яті – 21 вересня (4 жовтня) та у Соборі новомучеників і сповідників Російських, Соборах Волинських, Рязанських і Касимівських святих, Соборі новомучеників і сповідників Радонезьких та Соловецьких, Соборі святих КДА.

З 2013 ім'я П. не зазначають у церк. календарях РПЦ (те саме стосується імен ще кількох десятків рос. новомучеників та сповідників ХХ ст.). Офіц. роз'яснень щодо цього досі не надано.

Осн. тв.: Нравственный облик пастыря по сочинениям о. Иоанна Кронштадтского // РукСП. – 1912. – № 1. – С. 46–56; Воззрения пророка Иеремии на обрядовую сторону религии // Учено-богословские опыты студентов имп. Киевской духовной академии LXVI курса. – К., 1913. – Вып. 11. – С. 262–306; К вопросу об экспериментально-психологическом исследовании стенографов // Вопросы стенографии. – 1923. – № 1. – С. 10–16; История письма. – М., 1924. – 92 с.; Работоспособность учащихся: Ее интенсивность, характер и качество применительно к педагогической практике. – М., 1926. – 88 с.; Кино и учащиеся // На путях к новой школе. – 1927. – № 2. – С. 19–30; Кино и наша молодежь: на основании данных педологии. – М., 1929. – 139 с.; [Те саме у зб.]: Публика кино в России: социологические свидетельства 1910–1930-х годов. – М., 2013. – С. 143–211; Житие и Акафист св. блж. Матроне Анемнясевской, в Рязанской земле просиявшей / [В. А. Правдолюбков, свящ. Н. Правдолюбков]. – М., 1999. – 72 с.; Блаженный Иаков, царевич Касимовский / [В. А. Правдолюбков, свящ. Н. Правдолюбков]. – М., 2005. – 48 с.; Старец Петр, отшельник Касимовский / [В. А. Правдолюбков, свящ. Н. Правдолюбков]. – М., 2005. – 48 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1949; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 9717.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1912–1913 учебный год. – К., 1914. – С. 554–561, 657, 683; Памятная книжка Волынской губернии на 1914 г. – Житомир, 1913. – С. 364, 367; Памятная книжка Волынской губернии на 1915 г. – Житомир, 1915. – С. 362; Памятная книжка Волынской губернии на 1917 г. – Житомир, 1916. – С. 259–260.

Літ.: Правдолюбков С., прот. Владимир Анатольевич Правдолюбков // ПЭ. – Т. 8. – М., 2004. – С. 646–647; Правдолюбков М., прот. Владимир Анатольевич Правдолюбков // Мир Православия. – 2004. – № 9 (78). – Режим доступа: <http://www.baltwillinfo.com/mp9-04/mp-10.htm>. – Назва з екрана; Безруких М. М. Школа и здоровье детей (100-летний опыт решения проблемы в России) // Проблемы современного образования. – 2011. – № 4. – С. 7; Мученик Владимир Правдолюбков // Рязанский церковный вестник. – 2012. – № 4. – С. 65–70; «Моя жизнь – Христос, и смерть – приобретение». Новомученики и исповедники земли Рязанской. XX век. Патерик. – Рязань, 2012. – С. 256–261.

С. Л. Кузьміна, М. Л. Ткачук

ПРАВДОЛЮБОВ Сергій Анатолійович [рос. Правдолюбков Сергей Анатольевич] (13[25].07.1890–18.12.1950), протоієрей, **священносповідник**, випускник КДА – священнослужитель РПЦ, проповідник, духовний письменник. Син священномученика Анатолія Правдолюбова (1862–1937); брат священномученика ієрея Миколи Правдолюбова (1892–1941) та мученика Володимира Правдолюбова.

Нар. у с. Маккавеево (нині – у складі пгт Синтул) Касимівського пов. (нині – р-ну) Рязанської губ. (нині – обл. РФ) у сім'ї мешканців повітового м. Касимова Анатолія Авдійовича та Клавдії Андріївни Правдолюбових. На той час батько П. був учителем Касимівського ДУ; прийнявши сан ієрея (1892), суміщав пед. та адм. діяльність (з 1909 обіймав посаду повітового наглядача церк. шкіл) із служінням у Свято-Успенському храмі Касимова (1894–1915, 1921–33). Дитячі роки П. минули в с. Маккавеево, в оселі батьків його матері (дід П., священник, згодом – протоієрей, Андрій Федорович Дмитрів служив у місцевій Свято-Покровській церкві). У 1896 внаслідок тяжкої хвороби П. майже цілковито втратив слух. За сімейним переказом, пережив досвід чудесного зцілення.

Після закінчення Касимівського ДУ (1900–1904) і Рязанської ДС (1904–11) навчався у КДА (1911–15), де здобув ступ. канд. богослов'я (ухвалу Ради КДА від 01.06.1915 затверджено митрополитом Київським і Галицьким *Флавіаном (Городецьким)* 13.06.1915). У студентські роки поглиблено займався сектознавством; за цією тематикою опублікував статті у ж-лах «Голос Церкви» та «Калужский церковно-общественный вестник», а також підготував випускний твір «Секта „Новый Израиль“» (рукопис зберігається у ІР НБУВ), що отримав високу оцінку рецензентів доц. М. М. *Фетисова* і проф. С. Т. *Голубєва*. Під час навчання у КДА одружився з донькою касимівського протоієрея *Лідією Дмитрівною Федотьевою* (1913), у шлюбі з якою мав семеро дітей: *Анатолія* (1914–1981), *Володимира* (1916–1918), *Віктора* (1919–1943), *Віру* (1922–2014), *Сергія* (1925–1943), *Софію* (1927 р. н.), *Володимира* (1931 р. н.).

Після закінчення академ. курсу 27.06.1915 був призначений на посаду псаломщика Свято-Миколаївської церкви у передмісті Києва Святошині, однак уже 14.07.1915 переведений до Києво-Печерської Воскресенської церкви. 27.09.1915 призначений священником Спаської церкви у слоб. Кукарка Яранського пов. В'ятської губ. (нині – м. Советськ Кіровської обл. РФ). 26.10.1915 єпископом В'ятським і Слободським *Никандром (Феноменовим)* висвячений на ієрея. У 1919 переведений на посаду настоятеля Кукарського Свято-Троїцького собору та призначений благочинним 1-го округу Яранського пов. Піднесений до сану протоієрея. У роки громадянської війни дивом уникнув розстрілу карательним загonom латис. стрільків. Кілька місяців перебував на примусових роботах.

У 1923 разом із сім'єю повернувся на батьківщину; 08.09.1923 був призначений настоятелем Касимівського Свято-Троїцького собору. Зажив слави мудрого і турботливого пастиря, видатного проповідника (численні проповіді П. опубліковано протягом остан-

Сергій
Правдолюбів

нього десятиліття у церк. періодиці та окремими збірниками). Заслужив любов і довіру парафіян та неабиякий авторитет у місцевого духовенства. Брав участь у публічних диспутах із атеїстами. У 1924 разом із батьком і братом Володимиром відвідав у Москві Патріарха Тихона (Беллавіна).

У грудні 1929 був заарештований у складі групи касимівських священнослужителів. Протягом кількох місяців утримувався у місцевій тюрмі. Був засуджений до двох років ув'язнення, однак за клопотанням парафіян звільнений навесні 1930. За видатні пастирські заслуги 04.05.1934 нагороджений митрою.

28.06.1935 заарештований у справі «попов Правдолюбовых и больного выроodka Матрены Беляковой», за якою проходили також його син *Анатолій* (згодом – священнослужитель РПЦ, протоієрей) і брати *Володимир* та *Микола* (останні уклали житіє блаженної *Матрони Анемнясевської* (Белякової, 1864–1936; канонізована РПЦ у 2000), що й стало безпосереднім приводом для арешту). За участь у «контрреволюционной церковно-монархической группировке церковников» засуджений до 5 років виправно-трудових таборів. Разом із сином та братом *Миколою* відбував покарання у Соловецькому

таборі особливого призначення (1935–37) та у табірному пункті Сосновець Медвеж'єгорського виправно-трудового табору (нині – с-ще в Беломорському р-ні Республіки Карелія РФ) (1937–40). У Соловецькому таборі познайомився із єпископом Аркадієм (Остальським, 1889–1937; канонізований РПЦ як священномученик у 2000), мав із ним тісні дружні стосунки. Сумирно та з гідністю сприймав суворі табірні умови, підтримуючи дух в'язнів.

Звільнившись із табору у 1940, повернувся до Касимова. У зв'язку із закриттям Свято-Троїцького храму постійного місця служіння не мав. У серпні 1942 був ув'язнений на 6 місяців буцімто «за нарушение правил светомаскировки в военное время». З березня 1943 обіймав посаду настоятеля Касимівської Свято-Миколаївської церкви. У грудні 1943 мобілізований на «трудовий фронт»: протягом трьох років сторожив інвентар на Малеевському кам'яному кар'єрі (Касимівського р-ну Рязанської обл. РФ). Під час війни втратив двох синів (загинули на фронті). У 1944 в Малеево написав духовний заповіт дітям і онукам «О том, как проводитъ посты и готовится к исповеди и приобщению Святых Христовых Тайн» (вперше опублікований зі скороченнями у «Журнале Московской Патриархии» за 1985; згодом неодноразово перевиданий у повному обсязі окремою брошурою), який поцінують як один із високих зразків правосл. духовної прози ХХ ст.

У березні – грудні 1947 служив благочинним і настоятелем Вознесенської церкви у м. Спаську-Рязанському (нині – адм. центр Спаського р-ну Рязанської обл. РФ). У грудні 1947 переведений на посаду настоятеля Спасо-Преображенської церкви у м. Лебедянні (тоді – Рязанської, нині – Липецької обл. РФ). У 1948 тяжко перехворів на тиф; невдовзі переніс інфаркт. Ледь одужавши, продовжив виконання пастирських обов'язків.

Помер у Лебедянні на 61-му році життя від серцевої хвороби. Похований із півд. боку

вівтаря Лебедянської Спасо-Преображенської церкви.

Ухвалою Св. Синоду РПЦ від 27.12.2000 канонізований як священносповідник і включений до Собору новомучеників і сповідників Російських. Рака із мощами П., віднайденими 04.10.2001, зберігається нині у Свято-Троїцькому храмі м. Касимова. Дні пам'яті – 5 (18) грудня та у Соборі новомучеників і сповідників Російських, Соборах Соловецьких, Воронежських, Липецьких, Рязанських, Касимівських святих, Соборі святих КДА.

Осн. тв.: Несколько слов о мнимо научном характере «Материалов к истории и изучению русского сектантства и старообрядчества» под редакцией Владимира Бонч-Бруевича // *Голос Церкви*. – 1914. – № 5. – С. 176–192; № 6. – С. 179–199; *Вопрос о свободе совести в последней четверти XIX и начале XX столетия* // *Калужский церковно-общественный вестник*. – 1914. – № 13. – С. 1–4; № 14. – С. 1–3; № 15. – С. 1–3; № 16. – С. 1–4; № 17. – С. 1–5; *О постах, исповеди и приобщении святых Христовых Тайн. Завещание соловецкого узника*. – 2-е изд. – М., 2008. – 80, [2] с.; 3-е изд. – М., 2009. – 70, [2] с.; 4-е изд. – М., 2010. – 70, [2] с.; *Объяснение Божественной Литургии*. – М., 2010. – 110, [2] с.; 2-е изд. – М., 2011. – 110, [2] с.; *Путеводитель по Великому посту*. – М., 2010. – 267, [1] с.; 2-е изд. – М., 2012. – 267, [1] с.; *Проповеди, 1921–1947*. – М., 2015. – 327, [1] с. **Арх.:** ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1950; Ф. 304. – Дис. 2356.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета имп. Киевской духовной академии за 1914–1915 учебный год. – К., 1915. – С. 526–532, 627, 647–648; *Движения и перемены по службе* // *КЕВ*. – 1915. – № 27. – Ч. офиц. – С. 310; № 31. – Ч. офиц. – С. 348; *Распоряжения епархиального начальства* // *Вятские ЕВ*. – 1915. – № 41. – Ч. офиц. – С. 757; 1917. – № 11–12. – Ч. офиц. – С. 146; *Правдолюбов А. С., прот. Соловецкие рассказы* / предисл. прот. С. А. Правдолюбова. – М., 1999. – 44 с.; [2-ге вид., доп.]. – М., 2008. – 52 с.

Літ.: *Правдолюбов С., прот. Священноисповедник Сергей Касимовский и его «Завещание»* // *ЖМП*. – 2003. – № 2. – С. 48–67; *Священномученик Аркадий (Остальский; 1889–1937), епископ Бежецкий, викарий Тверской епархии: «Мы не должны бояться никаких страданий...»: творения: в 2 т.* / сост. диакон И. Кучерук, при участии Е. Тимиряева. – Т. 1. – Житомир, 2007. – С. 262, 263, 265, 271; Т. 2. – Житомир, 2011. – С. 14, 170, 171, 174–177, 180, 182, 346; *Священноисповедник Сергей Правдолюбов* // *Рязанский церковный вестник*. – 2011. – № 1. – С. 97–100; «Моя жизнь – Христос, и смерть – приобретение». *Новомученики и исповедники земли Рязанской. XX век. Патерик*. – Рязань, 2012. – С. 417–421.

С. Л. Кузьміна, М. Л. Ткачук